

Viljo V. Kaila

Lukiolaisen päiväkirja 1924-1925

Viljo V. Kailan elämäkerta - osa I

Toim. Anna-Liisa Kaila-Walsh

Lukiolaisen päiväkirja 1924–1925

Viljo V. Kaila

Lukiolaisen päiväkirja 1924–1925

Viljo V. Kailan elämä – osa I

Toimittanut Anna-Liisa Kaila-Walsh

© 2022

Anna-Liisa Kaila-Walsh ja Panu Kaila

Kuvista: Ellei muuta mainita, kuvat ovat Villen albumeista. Osa on hänen itsensä ottamia, osa perheenjäsenten. Myös valokuvaajalla on käyty.

Kuvat ennen vuotta 1915 ovat enimmäkseen Edvard Johansson-Kailan ottamia. Edvard vedosti lasinegatiivit omassa pimiössään. Niiden alalaidassa näkyy usein hänen raaputtamansa päivämäärä. Alkuperäisten lasinegatiivien kokoelma on Museovirastossa. Nykyajan kuvat ovat toimittajan tutkimusretkiltä isänsä maisemiin.

Vieressä Villen omakuva vuodelta 1927.

Kansi: Jim og Jeg Norrassa, ks s. 5-38.

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-6500-5

Sisällys (kaikki osat)

OSA I LUKIOLAISEN PÄIVÄKIRJA

Alkusanat ja kiitokset osiin I ja II

Johdanto: Elämän eväät

Luku 1: Aurinkopäivät (S. S. Taulan kertomana)

Luku 2: Vanhemmat, kotipappila ja Aaltola

Luku 3: Armovuodet ja vapaussota 1915–1918

Luku 4: Muutto Helsinkiin – klaani kasvaa 1919–1923

Luku 5: Lukiolaisen päiväkirja:

Talvi 1924: SYK:n seitsemäs luokka ja Helsingin suojeluskunta

Kesä 1924: Kokkolan vesillä. Jarmon kuolema.

Talvi 1924–1925: SYK:n kahdeksas luokka ja Helsingin suojeluskunta

Kesä 1925: Luokkaretki Viipuriin. Väijytys rakennetaan. Norran reissu.

Peräkaneetteja: Ylioppilaskeivät 1926. Potretteja.

Lukiolaisen päiväkirjan henkilöluettelo

OSA II POLYTEEKKARIN PÄIVÄKIRJA

Alkusanat ja kiitokset osiin I ja II

Luku 6: Merikadettikoulu vaihtuu Polyteekiksi 1926–1927. Vapaa kesä 1927.

Luku 7: Polyteekkarin päiväkirja

Kesä 1928: Kokkola

Talvi 1928–1929: Ekskursioita. Elmon tapaturma.

Kesä 1929: Kesäharjoittelu Turussa. Loma Kokkolassa, Valkyrialalla Ruotsiin.

Talvi 1929–1930: Eestin yo-päivillä. Sk-manööverit. TY:n hallitukseen.

Kesä 1930: Kesäharjoittelu Jyväskylässä. Retkiä Kokkolan vesillä.

Talvi 1930–1931: Zeppeliini. Liisa astuu kuvaan.

Kesä 1931: Kesäharjoittelu Jyväskylässä. Retkiä Kokkolan vesillä.

Peräkaneetteja: Liisa ja Ville. TKY:n hallituksessa. Diplomityö.

Polyteekkarin päiväkirjan henkilöluettelo

OSA III INSINÖÖRIN PAPERIT

Alkusanat ja kiitokset osaan III

Luku 8: Insinöörit teillä ja vesillä 1932–1934. Ahvenanmaan reissun lokikirja.

Luku 9: Ville perustaa perheen 1935–1939

Luku 10: Sodan keskellä Käkisalmissa, Rovaniemellä ja Viipurissa 1939–1944

Luku 11: Kirjeitä Salpalinjalta 1944

Luku 12: Pulatalvi Helsingissä

Luku 13: Pankakosken aika ja Rymy-Eetu 1945–1949

Luku 14: Kaupungininsinöörinä ja eläkkeellä Lahdessa 1950–1958. Vääksyn kesä.

Alkusanat ja kiitokset osiin I ja II

Kun äitimme oli jonkin aikaa nauttinut eläkeläisen vapaasta elämästä, veljeni onnistuivat houkuttelemaan hänet kirjoittamaan meitä varten muistiin jutuja Puolassa ja Kokkolassa vietetystä nuoruudesta. Noin 30 vuotta myöhemmin veljeni Tapani toimitti äidin käsikirjoituksen painokuntoon valokuvien kuvitettuna. Liisa Kailan ”Memoaarit” julkaistiin vuonna 2005.

Seuraavaksi veljet halusivat vastaavanlaisen kirjan isästä ja pistivät minut töihin. Isä ei ollut kirjoittanut muistelmiaan: hän kuolikin suhteellisen nuorena, 51-vuotiaana, vuonna 1958. Sen sijaan häneltä oli säilynyt lukioluokilla ja opiskeluaikana pidetyt päiväkirjat, nippu kirjeitä sota-ajalta ja joukko valokuva-albumeita.

Niinpä kävin työhön, jota pidin helppona juttuna: sehän perustui valmiisiin teksteihin. Aloin naputella päiväkirjoja tietokoneelle. Lukioaikana isä oli kirjoittanut päivittäin, ensin hyvinkin lyhyesti, mutta vähä vähältä, päivä päivältä, kuva kerrostuu ja täydentyy. Opiskeluaikana hän kirjoitti harvemmin ja kertoi tapahtumista enemmän. Pohdiskeluja ei sentään ole, ja romantiikasta ei puhuta – päiväkirjojen loppuessa Liisastakin on vasta todettu, että ”hänessä on jotain hyvin miellyttävää.” – Työn kuluessa opin isästäni uusia piirteitä, muun muassa hänen ehtymättömän veneilyintonsa, joka ei kenellekään lukijalle voi jäädä epäselväksi. Ajattelin kaiholla, että jospa vain isä olisi elänyt vielä silloin, kun itse äkkiä ja mielestäni käsittämättömästi innostuin purjehtimisesta. Veren perintöähän se siis oli – tosin taidot valitettavasti eivät periytyneet. Päiväkirjan aikaisia kuvia etsiessäni alkoi myös vanhojen albumien sisältö kirkastua.

Sitten halusin saada vähän paikallistuntumaa ja lähdin, tosin ilman suuria odotuksia, Kokkolaan, missä en ollut koskaan käynyt. Se oli käännekohta. Hämmästyin päästessäni sukeltaamaan päiväkirjojen silloin jo yli 80 vuoden takaiseen maailmaan. Koin löytäneeni paikan, jossa minullakin, sota-aikana syntyneellä juurettomalla, on juuret! Tästä retkestä enemmän pian.

Etsimisen haaste ja löytämisen ilo vei mukanaan. Esiin putkahti ilokseni odottamattomiakin haastateltavia. Kävin kirjastoissa ja arkistoissa, hain digitoituja dokumentteja netistä ja kirjoitin yhä uusia kysymyslistoja. Päiväkirjojen lisäksi teki mieli kerätä kansiin myös aika niitä ennen ja niiden jälkeen, seurailla isän vaiheita.

Lopputuloksena tästä minulla oli 12 vuotta myöhemmin noin 550 sivua, josta puolet oli päiväkirjoja ja puolet isän alku- ja loppuelämää. Tämä tuntui jo aika paksulta, joten olen jakanut kirjan suosiolla kolmeen osaan: I lukiolaisen päiväkirja ja vähän lapsuusvuosista, II opiskeluaajan päiväkirja ja III insinöörin paperit.

Isän lapsuusajan tapahtumista koostin alkuun lyhyitä lukuja. Siltä ajalta on olemassa laajoja kuvauksia, kiitos kirjailijasisar-Kissin ja Totti-veljen, jotka kauan sitten kirjoittivat muistelmansa, sekä Lempi-sisaren pojan, arkkipiispa Mikko Juvan, joka eläkepäivinänsä kokosi kiehtovan teoksen perheen ja suvun vaiheista. Lisäksi Elmo-veljestä on kirjoitettu aktivismiin keskittyvä elämäkerta.

- S. S. Taula ”Piiju ja muut pojat” – lapsuudesta Saimin silmin
- Toivo T. Kaila ”Eräs elämä” – vanhimman veljen muistelmat
- Mikko Juva ”Aika etsiä ja aika löytää – suvun vaiheita sadan vuoden ajalta”
- Martti Ahti: Ryssänvihassa Elmo Kaila.

Päiväkirjojen teksti on mukana kokonaisuudessaan alkuperäisen mukaisena. Joukkoon on siroteltu pari kourallista välimerkkejä, oikeinkirjoitusta on lievästi kammattu ja kappalejako lisätty selvyys vuoksi. Otsikot ja johdannot, tietoruudut, viitteet ja hakasuluissa olevat kohdat ovat omia lisäyksiäni. Viitteitä on kahdenlaisia: kirjaimet viittaavat sivun alalaidassa oleviin lisätietoihin ja numerot lähdeluetteloon kunkin luvun lopussa. Albumeista skannattuja kuvia on käsitelty tavanomaisilla vanhojen kuvien restaurointikikoilla, kuten kontrastien muokkauksella, terävöinnillä ja tahrannoistolla. Kuvateksteistä lainausmerkeissä olevat ovat yleensä Villeltä peräisin, muut minun.

Minulla on syvästi kiitollinen mieli kaikesta avusta ja ystävällisyydestä, mitä projektin kuluessa olen saanut. Kirjoitan kiitokseni tähän, vaikka niin moni alla luetelluista haastateltavista onkin jo ehtinyt siirtyä lepoon tämän ajan rajan taa. Eniten minua surettaa, ettei Tapani, joka oli projektin varsinainen käynnistäjä ja innoittaja, ehtinyt nähdä tätä opusta painettuna, vaikka ehtikin lukea sen kirjoitusvaiheessa. Itse hän sai samaan aikaan valmiiksi omat perhemuistelmansa ja painatti ne nimellä ”Anneli ja Tapani Kaila I ja II”.

Ensiksi siis kiitos veljilleni Tapanille ja Panulle, jotka lukivat ja kommentoivat kirjaa luku luvulta sitä mukaa kuin se syntyi. Sitten kiitos isän sisarusten jälkeläisille tai perheenjäsenille, joille lähetin otteita tarkistettavaksi ja joilta sain paljon arvokkaita lisätietoja. Näitä ovat isän sisarussarjan mukaisessa järjestyksessä

- Toivon poika Martti Kaila,
- Elmon tytär Anna-Maija Marttila, joka esiintyy pikkutyttönä ”Lukiolaisen päiväkirjassa”, sekä Elmon miniä Hele Kaila,
- Kainon osalta päiväkirjan aikaisten pikkupoikien Asan (Antin) ja Masan (Matin) lesket Maija Kaukoranta ja Rippa (Ritva) Kaukoranta,
- Lempin haaraa edustaa yllä mainittu antoisa Mikko Juvan kirja,
- Apan tytär Merikka Kaila,
- Pekan poika Paul Kaila, joka oli kerrassaan armoitettu tarinankertaja, ja Maunun leski Ulla Kaila sekä

- Saimin tyttärenpoika Anssi Ennevaara, jolta pyysin lupaa ottaa mukaan Villen alkutaipaleesta kertovat jaksot ”Piiju ja muut pojat”-kirjasta.

Erikoiskiitos kuuluu Pekan pojan Maunun leskelle Ulla Kailalle, jonka välityksellä minulle avautui koko Kokkolan maailma. Kokkola on siis paikka, jossa ihmisillä on juuret. Ulla otti yhteyttä yhteen ystäväänsä ja yhteen sukulaiseensa, eikä aikaakaan, kun Villen päiväkirjojen aikainen lähin ystäväpiiri oli tavoitettu seuraavan polven edustamana ja jo ympäri maata hajaantuneena. Immo Tiaisen luokkatoveri oli näet Pirkko Tilus Helsingistä (”Polyteekkarin päiväkirjan” Erkki Komsin tytär), jonka ystävä ja luokkatoveri oli Marja-Liisa Keltto Seinäjoelta (”Polyteekkarin päiväkirjan” Paula ”Lulu” Peuranheimon tytär), jolta löytyi sellainen aarre kuin Paulan päiväkirjat. Ullan äidinpuoleisen serkun Ulla Bomanin isänpuoleinen serkku taas oli Juhani Helasterä Rovaniemeltä (”Lukiolaisen päiväkirjan” Tapio Helanderin poika). Lisäksi Ulla tiesi heti sanoa, että päiväkirjojen Valden sukunimi oli Kallis, ja hänen poikansa on Bjarne Kallis. Immo puolestaan meni soittamaan vanhan Aaltolan paikalla nykyään olevan talon ovikelloa. Oven aukaisivat Leena ja Juhani Huttunen, jotka päästivät meidät katselemaan paikkaa ja selvittivät tontin historiaa. Heidän kautta löytyi edelleen rouva Doris Gustafsson (päiväkirjojen ajan naapuri), jonka veli Fjalar mainitsee muistelmissaan Villen – kiitos perheelle luvasta ottaa ote muistelmista mukaan.

Täällä pääkaupunkiseudulla ei voi olettaa, että ihmiset tuntisivat toistensa historiaa, mutta tulipa täälläkin iloinen yllätys. Matrikkeleista minulle oli selvinnyt, että osa Rängmaneista suomensi nimensä Ränkipohjaksi. Koska omassa taloyhtiössäni asui Arja Ränkipohja, soitin hänelle. Hän olikin ”Lukiolaisen päiväkirjan” Jorma Rängmanin pojantytär. Hän järjesti tapaamisen Talvi Rängmanin tyttären Ulla Maijalan ja Jorma pojan Riku Ränkipohjan kanssa.

Elämäkerran viimeisen osan ”Insinöörin papereiden” osalta jatkan kiitosten listaa osan III:n alussa.

Kaikille teille lämmin kiitos avusta! Kiitos kuuluu myös niille monille, joilta sain tutkimusapua tietojen metsästyksessä erilaisista lähteistä. Heistä mainitsen erityisesti Pertti Hyttisen Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksesta.

Klassiseen tyyliin kuuluu lopuksi kiittää aviopuolisoa kärsivällisyydestä ja tuesta. Kärsivällisyys on ollut todella hämmästyttävä ottaen huomioon hänen vähemmän kärsivällisen luonteenlaatunsa. Hänen kyydissään olen myös tehnyt toinen toistaan mielenkiintoisempia tutkimusmatkoja isän jalanjäljille. Sitä paitsi ilman Michaelin intoa hankkia tietokoneita (tässä on kulunut jo useampi), tulostimia (vielä useampia), ohjelmistoja, kameroita, skannereita ja muita härveleitä ei tämän kirjan toteutuksesta olisi ehkä tullut mitään.

Espoo 28.5.2022

*Toivo, Elmo, Kaino, Lempi, Appa, Jussi, kotimänty, Pekka, Saimi ja Ville
seisomassa Aaltolan edessä 1. syyskuuta 1914*

Päiväkirja

Viljo V. Kaila (1907–1958) oli Kaarlelan kirkkoherran Edvard Johansson-Kailan ja hänen vaimonsa Annan yhdeksäs, nuorin lapsi. Perheen aikakirjoihin lisätään nyt Villen nuoruuden ajan päiväkirjat suvun ja ystävien iloksi ja aikakaudesta kiinnostuneille.

Tämä kirja on kolmiosaisen, valokuvilla runsaasti kuvitetun elämäkerran ensimmäinen osa. Aluksi on eri lähteistä koottu kuvaus Villen varhaisvuosista, suuren perheen kuulumisista, Kaarlelan pappilasta ja Aaltola-huvilasta. Ville jäi orvoksi 7-vuotiaana, minkä jälkeen vanhemmat sisarukset ottivat nuorimmat hoteisiinsa. Taustalla näkyy Suomen itsenäistymisen tapahtumia, joissa kolmella aikuisella veljellä oli roolinsa.

Kirjan pääsisältönä on Villen lukioaikainen päiväkirja, joka alkaa 1.1.1924 ja on mukana kokonaisuudessaan. Sen merkinnät ovat hyvin suppeita, mutta kun niitä on joka päivältä puolentoista vuoden ajalta, syntyy todenmakuinen kuva koulupojan elämästä – tai lähinnä kiinnostuksen kohteista – noin sata vuotta sitten.

Päiväkirjan aikaan Villellä oli kaksi elämänpiiriä. Talvielämä oli Helsingissä, jossa hän kävi Helsingin Suomalaista Yhteiskoulua. Pääharrastus oli Helsingin suojeluskunnan koululaispataljoona. Kesäelämä oli Kokkolassa, missä suurin rakkaus oli purjehdus ja retkeily saaristossa. Parhaita ystäviäkin oli kaksi: talvella Helsingissä tapaamme lähes joka sivulla Talvi Rängmanin, kesällä Kokkolassa Tapio Helanderin.

Helsingissä Ville asui vanhimman veljensä Toivo T. Kailan perheessä, ja kesäisin Kokkolassa, missä Aaltolaa emännöi vanhin sisar, Kaino Kaukoranta. Päiväkirjassa esiintyvät myös muut sisarukset ja heidän lapsiaan, joiden leikittäjänä Ville kunnostautui. Päiväkirjan riipaisevimmat sivut kertovat Villen veljen, Jarmon, kuolemasta Suomen ilmailun ensimmäisenä siviiliuhrina.

Päiväkirjassa esiintyvien henkilöiden luettelo on kirjan lopussa.

Toinen osat: Polyteekkarin päiväkirja 1928–1931
Kolmas osa: Insinöörin paperit 1934–1958